

Naravovarstvene usmeritve območij Natura 2000 v gozdnogospodarskih načrtih za gozdnogospodarske enote

Denis Žitnik¹, Tadej Kogovšek², Darij Krajčič³

Z vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo je bila sprejeta Uredba o posebnih varstvenih območjih – območjih Natura 2000, s katero se v slovenski pravni red prenašata evropski direktivi o pticah in habitatih. Omrežje Nature 2000 zajema 36 odstotkov ozemlja Slovenije, kar nas uvršča na prvo mesto v Evropski uniji. Zaradi dolge tradicije sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in posledično dobro ohranjenih gozdov je bilo več kot 50 % gozdnih površin vključenih v Naturo 2000. Tako več kot 70 % površin Nature 2000 v Sloveniji prekrivajo gozdovi. Učinkovito upravljanje Nature v gozdnem prostoru je zato zelo pomembno za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijski vrst in habitatnih tipov.

Pri upravljanju Nature 2000 je Slovenija razvila specifičen sistem, ki temelji na vključevanju naravovarstvenih smernic v vse sektorske načrte. Za gozdarski sektor so tako najpomembnejši gozdnogospodarski načrti, ki omogočajo načrtovanje mnogonamenskega gospodarjenja s pomočjo funkcij. Funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti tako omogoča vključevanje naravovarstvenih smernic oziroma posameznih naravovarstvenih usmeritev v gozdnogospodarske načrte. Zavod RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN) je pristojen za izdelavo naravovarstvenih smernic, ki jih Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS) smiselno vključuje v gozdnogospodarske načrte. S tesnejšim sodelovanjem obeh zavodov postajajo naravovarstvene usmeritve pomembna vsebina gozdnogospodarskih načrtov in s tem sooblikujejo gospodarjenje z gozdovi na območjih Nature 2000.

Metodologija za upravljanje Nature 2000 preko gozdnogospodarskih načrtov je bila razvita leta 2008 v sklopu projekta LIFE III: Natura 2000 v Sloveniji – Upravljalovski modeli in informacijski sistem, ki ga je vodil ZRSVN, ZGS pa je bil eden od partnerjev. Po treh letih je čas za pregled in ovrednotenje rezultatov dela ter nadaljnji razvoj sistema. V ta namen je ZRSVN pripravil analizo vključevanja naravovarstvenih usmeritev iz naravovarstvenih smernic v gozdnogospodarske načrte na območju Kočevskega. Z analizo želimo pridobiti predvsem povratno informacijo o uspešnosti vključevanja naravovarstvenih vsebin v gozdnogospodarske načrte ter ugotoviti obseg načrtovanja specifičnih ukrepov za posamezne kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Podobne analize bomo nadaljevali tudi na drugih območjih Nature 2000. Rezultati bodo podlaga za odpravljanje pomanjkljivosti ter nadaljnji razvoj naravovarstvenih smernic in vključevanja le teh v gozdnogospodarske načrte.

V prispevku je predstavljena analiza štirih gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote Mirna Gora, Mozelj, Koče in Grintovec. Gozdnogospodarske enote so del obsežnega strnjenelega gozdnega kompleksa Kočevsko in spadajo v Novomeško oziroma Kočevsko gozdnogospodarsko območje. Celotno območje je opredeljeno kot območje Nature 2000 tako po ptičji direktivi (SPA Kočevsko – Kolpa) kot tudi po direktivi o habitatih (SCI Kočevsko). Na območju so prostorsko opredeljene upravljalvske cone, ki so oblikovane na podlagi razširjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov s podobnimi ekološkimi zahtevami. Za posamezne upravljalvske cone so na podlagi zahtev vrst in habitatnih tipov izoblikovane naravovarstvene usmeritve za gospodarjenje z gozdovi.

¹ Denis Žitnik, Zavod RS za varstvo narave, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana, denis.zitnik@zrsvn.si

² Tadej Kogovšek, Zavod RS za varstvo narave, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana, tadej.kogovsek@zrsvn.si

³ doc.dr. Darij Krajčič, Zavod RS za varstvo narave, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana, darij.krajcic@zrsvn.si

V analizi so bile naravovarstvene usmeritve združene v 4 sklope. Vsak posamezen sklop naravovarstvenih usmeritev narekuje izvajanje določenih ukrepov, s katerimi lahko vplivamo na ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Ker je izvajanje ukrepov v gozdnogospodarskih načrtih ovrednoteno, jih lahko spremljamo skozi daljšo časovno periodo. Tako smo z vsebinsko primerjavo gozdnogospodarskih načrtov, ki so bili sprejeti pred oziroma po razglasitvi območij Nature 2000, poskušali oblikovati kazalce, s katerimi bi lahko ovrednotili spremembe v samem načinu gospodarjenja z gozdovi, ki ga je povzročila uvedba Natura območij.

V prvem sklopu smo združili usmeritve za sonaravno gospodarjenje z gozdom, s katerimi težimo predvsem k čim bolj naravni drevesni sestavi, ohranjanju pestre strukture gozda, ohranjanju debelega drevja ter načrtnemu puščanju zadostne količine odmrle lesne mase. Kot primeren kazalec smo uporabili načrtovano umetno obnovo ter količino evidentirane odmrle lesne mase. Vzrok za razvoj teh ukrepov moramo iskati tudi v razvoju sonaravnega načina gospodarjenja z gozdovi.

Ohranjanje vrst je neposredno povezano z ohranjanjem njihovega življenjskega okolja. Manjšinski habitati v gozdnem prostoru s svojimi naravnimi danostmi in specifično mikroklimo predstavljajo pomembno življenjsko okolje za številne vrste (manjšinski HT, gozdne jase, grmišča, gozdni robovi, jame, brezna, udori, koliševke, skalnati vrhovi, mokrišča, izviri, studenci, zajetja, kaluže). Za ohranjanje biotske raznolikosti posameznih biotopov smo analizirali vzdrževanje travnatih površin v sklenjenem gozdnem prostoru, vzdrževanje vodnih in obvodnih površin, sajenje plodonosnih vrst ter vzdrževanje gozdnega roba. V preteklosti so bili ti ukrepi namenjeni predvsem upravljanju populacij divjadi, so pa tudi izjemno pomembni z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Ukrepi, ki zaradi specifičnih zahtev posameznih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov narekujejo prilagojen način gospodarjenja ali pa ga časovno omejujejo so obravnavani v tretjem sklopu. Posamezne vrste so občutljive predvsem v obdobju mirovanja oziroma razmnoževanja ter vzrejanja mladičev, zato naravovarstvene usmeritve zahtevajo predvsem neizvajanje gozdarskih del v določenem časovnem obdobju oziroma vzpostavljanje mirnih con. Pri tem je pomembno, da so lokacije takšnih območij poznane in da so ukrepi dovolj natančno umeščeni v prostor.

Posebej so izpostavljeni tudi ukrepi, ki v veliki meri omejujejo gospodarjenje z gozdovi. Tako bo analizirana površina izločenih gozdnih rezervatov in ekocelic, v katerih gospodarjenje ni dovoljeno oziroma je dovoljeno za biotopsko funkcijo. Zaradi velike količine mrtve mase, velikega števila starih in debelih dreves in majhnega človeškega vpliva je mreža gozdnih rezervatov in ekocelic nujno potrebna za ohranjanje življenjskega prostora nekaterih vrst, ki so v svojem razvoju vezane predvsem na razpadajoč les, habitatno drevje z dupli in mir.

Rezultati analize kažejo, da so naravovarstvene usmeritve dobro vključene v gozdnogospodarske načrte, vendar so le v majhni meri načrtovani ukrepi za izvajanje le teh. Predvsem manjkajo načrtovani ukrepi za zagotavljanje specifičnih zahtev posameznih vrst. V prihodnje bo potrebno tem vsebinam posvetiti več pozornosti, tako pri izdelavi naravovarstvenih smernic, kot tudi pri razvoju in načrtovanju ukrepov v gozdnogospodarskem načrtu.

V kolikor želimo, da so slovenski gozdovi tudi v prihodnje sinonim za dobro ohranjene gozdove je potrebno zagotoviti, da vsebina naravovarstvenih smernic ne bo zgolj prepisana v gozdnogospodarskih načrtih, ampak se bo tudi zrcalila v načrtovanih ukrepih ter bila celovito vključena v gospodarjenje z gozdovi. Pri tem je potrebno združiti znanje tako na področju gozdarstva kot tudi na področju naravovarstva ter v proces izdelave gozdnogospodarskih načrtov vključiti nova spoznanja s področja vključevanja deležnikov. Ohranjanje narave nam ne sme predstavljati nepotrebnih omejitev temveč nov izziv pri celovitem upravljanju z gozdovi.

